

ที่ ๑๖
๖๕๕

คิดป่ากรลดาน

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๕

ทูล พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศุภโชคไชยเกษม
เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ไททรงทราบ.

ไต่รับลายพระหัตถ์ ที่ ๑๔๖๔/๒๕๕๒ มีรับสั่งให้พิจารณา
การจ้างฝรั่งในคิดป่ากรลดานนั้น ไต่ทราบพระประสงค์ทุกประการ
แล้ว.

เรื่องฝรั่งในคิดป่ากรลดานนี้ ท่านผู้นั้นทรงความอยู่มาก
แล้ว แต่จะทูลคำด้วยความเป็นไปถวายเพื่อไททรงระลึกใจ ได้
โปรดเกล้า ๆ ใหญ่ทั้งกรมคิดป่ากรขึ้น สำหรับทำอะไรตามเหตุ
ทรงทราบดีกว่าหม่อมฉัน ในกรมนี้มีฝรั่งอยู่ ๕ คน คือ อากีเตก
๒ อินนิเน็ช ๑ ซางเจียน ๑ ซางป็น ๑ ภายหลังกรมพระดำรง
ราชานุภาพขอเอาอากีเตกไปไว้ต่อพระสมุคเสียน ๑ คงเหลือ
ฝรั่งอยู่ในกรมคิดป่ากรแต่ ๔ คน.

เมื่อเดือนเมษายน ทรงพระราชนัดราชดำริห์จัดการใหม่ ให้ตั้ง
กรมการต่อพระสมุคเป็นราชบัณฑิตสภา ให้เลิกกรมคิดป่ากร ยก
เงินที่เลขรายชื่อในกรมคิดป่ากรพระราชทานไปให้ราชบัณฑิตสภาแล้ว
มาก ยกคนพระราชทานไป ๕ คน ไท ๑ คือหม่อมเจ้าอิทธิเทพ
ดรรชนี กุญฝรั่ง ๔ คน ไต่จัดการให้เปิดประโยชน์ที่ดุคที่ระฆัง
ฝีมือช่างให้เจริญขึ้นในยานเมือง.

กรมการต่อพระสมุคซึ่งโปรดเกล้า ๆ ตั้งให้เป็นราชบัณฑิต
สภาให้ประชุมปรึกษากัน ทำความเห็นจัดทำเนียบสภาขึ้นทุกเกล้า ๆ
ถวายแบ่งเป็น ๔ แผนก คือ แผนกกลาง แผนกวรรณคดี แผนก
โบราณคดี แผนกคิดป่ากร มีนายก ๑ ผู้ช่วยนายก ๓ มีหน้าที่ดูแล
แผนกละคน ทรงพระราชนัดราชดำริห์เห็นชอบด้วย จึงโปรดเกล้า ๆ
ให้ออกพระราชบัญญัติ แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ตั้งหม่อมฉัน
ไว้ในที่อุปนายกแผนกคิดป่ากร.

เมื่อหม่อมฉันไต่รับตำแหน่งอุปนายกแผนกคิดป่ากรแล้ว
จึงได้คิดจัดการในแผนกแห่งตนที่จะให้การช่างรุ่งเรืองขึ้นตามพระ
ราชประสงค์ เห็นว่าอย่างอื่นการช่างจะเจริญไม่ได้นอกจากตั้ง

เป็นโรงเรียนช่าง รัชคนเข้าฝึกหัดทำการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแลการของรัฐบาล การของบ้านเมือง เอาจารที่ท่าเปนมยุเว็ชมน เอาฝรั่ง ๔ คนนั้นเป็นครู ใค้ทำควมแทนพันทูลเกล้า ฯ ถวายก็ทรงพระราชดำริศ้เหมชอย พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้รัคไปคตามนั้น .

ตามระเบียบการเช่นนี้ ครูฝรั่งจะถอนใค้ก็ต่อเมื่อใค้เป็นศิษย์มีความรู้ เป็นครูฝึกหัดแทนทอไปใค้ ๗0 ใค้ทานทรงฉิเกราะศ้เป็นท่นวาววิชาทำรูปุ่ท่นใค้เหมือนท่นนั้นคนนี้ เช่นก้าตั้งท้พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ในเวลายี่ ซึ่งคนใค้หังไม่มีใค้ทำใค้สักคนเค็ชว จะตองเริ่มเรียนน้ในเดทลขไปจนอุค้กัคิณใค้ ทานทรงควค้เห็นควาวจะเรียนทำใค้ภายใน ๑ ปี ทวมหม่อมถันเห็นวาคจะตองเรียนค้จ้ ๑๐ ปี เมื่อทางการค้าเน็ชอยอยู่างนั้นแล้ว จะถอนครูฝรั่งปลอชเส็ชใค้โดยเร็วใค้โดย ช้จกองจางเอาไว่นาน .

ในการจ้างฝรั่งนั้นก็มีอยู่หลายวิธีที่ท้ทำกันอยู่ หม่อมถันเห็นวว่าฝรั่งพวกกรุน้จ้่าเป็นตองจางไว่นาน จ้ิงใค้ใค้ใค้ท้ทำสัญญาเป็นจางไม่มีก้าทนค จ้่ากัค้อศ้ตราเงินเค็ชนใค้เป็นชอชางสูงเค็ชงเค็ชนละ ๕๐๐ บาท ไม่มีเค็ชชอีก แต่มลัคิรที่จ้ะใค้เค็ชช้่าเค็ชจู้บ้านนาญ คิควาค้ควาค้จ้ะจางมีก้าทนคกราวจะ ๑ ปี เพราะฉฉาจางค้จ้ันนั้น เวลาตอสัญญาถ้ถูกเก็ชชเอาเงินขึ้นทุกค้ เป็นการจ้่าเป็นชองเรทที่จ้ะตองเอาเขาไวค้ตอไปก็ค้ลงชอม เกชเค็ชนมาฉาคิเค็ชนค้หนึ่งค้ชอชมานาน เงินเค็ชนขึ้นไปถ้ถึงเค็ชนละ ๒๐๐๐ บาท ก็มี หม่อมถันถองคิควค้แล้ว ฉั้นฉ้ตราเงินเค็ชนใค้เค็ชงเค็ชนละ ๕๐๐ บาท ถ้ิง ๑๐ ปีก็ชชเรียนรูเป็นครูแทนใค้ใค้ชอก ก็จ้ะตองเส็ชช้่าเค็ชจ้ใค้เราเราจ้าวามีค้เค็ชนเป็นเงิน ๕๐๐๐ บาท ถ้าคิควค้เล็ชเป็นเค็ชนถ้ชกเป็นเค็ชนละ ๗๕ บาท ก็เหมือนถ้ช้ใค้เงินเค็ชนเขาเค็ชนละ ๕๗๕ บาทเททั้น ฉาท้่าสัญญาชอช ๗ ใน ๑๐ ปีหม่อมถันคิควเห็นวาคเงินเค็ชนจ้ะตองฉั้นไปค้ว่า ๑๐๐๐ บาท เป็นน .

ตามท้ทรงพระดำริศ้เห็นวาค้ ช้ฉ้านวชการคิคว่ากรสถานกลาวเค็ชชชค้ดุม ในชอท้ว่าใค้ทำควมค้ค้ดงก้ชเราจ้าว

จะให้กรรมสิทธิ์เมื่อฆ่าเห็นฆ่าตายนั้น หม่อมฉันจะพูดที่แจ่มแจ้งถวาย
ในขณะนั้นคือว่าพูดกับเขาในทางอื่นอย่าให้มีเงินเดือน เขาใช้ฆ่า
เห็นฆ่าตายตลอด เขาเห็นประโยชน์ชดเชยที่เขาที่ขอม ไม่สำคัญ
อะไรมีใคร จะพูดกับเขาใหม่อย่างไรก็ได้ ถ้าเขาได้ประโยชน์
อย่างอื่นแทนพอใจ เขาก็ขอมเหมือนเดิม ถ้าการสัญญาให้เขียน
ฆ่าเห็นฆ่าตายเป็นข้อที่ตรงกันเกิดขึ้น เคมพระทัยจะประทานเขา
เท่าไรแลโดยวิธีอย่างไรก็ได้ก็รับสั่งมา ระบุโทษพูดกับเขา เวลานี้ที่
สิ้นสัญญาแล้ว เขาเร่งจะเอาสัญญาอยู่.

ควรมีการแล้วแต่จะโปรด

(๑๖๓๗-๓๓) ๒๖๓